

stih bolj z geografskega vidika kot pa, da bi posamezne skupine predstavljale tudi nacionalne enote. Toda najsi opazujemo geografsko razširjenost glede etnične opredelitve s še tako skeptičnim pogledom, je jasno, da se skupina, navedena pri Garbschu na sl. 59 pod 1, sklada z osrednjim noriškim ozemljem, da sovpada skupina 5 z območjem Bojev, skupina 6 deloma z bivališči Eraviskov in skupina 4 z območjem Latobikov od Stične do Sotle,

S. in P. Petru

Restaurierung und Konservierung. Bericht von der 5. Tagung der Arbeitsgemeinschaft des technischen Museumspersonals in Berlin 1964. Ergänzungsband des Berliner Jahrbuchs für Vor- und Frühgeschichte, Band I, Berlin 1964.

V desetih letih svojega obstoja se je Društvo tehničnega muzejskega osebja, ki združuje nemške konservatorje in preparatorje, močno uveljavilo z organiziranjem tečajev, rednimi in občasnimi zborovanji, predvsem pa z revijo »Zeitschrift für Museumstechnik«. Krog svojih sodelavcev je sčasoma razširilo tudi na nekatere sosednje dežele, obenem pa doseglo tudi kvaliteten dvig strokovne ravni z začetne praktičistične dejavnosti, s tem da je pritegnilo strokovnjake z različnih sorodnih naravoslovnih področij. Težnjo k ožjemu sodelovanju z bolj razvitimi evropskimi konservatorskimi centri, ki se je v društvu razvila žal šele v zadnjih letih, je pokazalo tudi 5. zborovanje. Velik del pomembnejših referatov so prispevali tuji strokovnjaki, pa tudi domači znanstveni delavci iz izvenmuzejskih institucij in industrije.

Precej referatov obravnava uporabnost plastičnih mas v različne restavratorske namene. S kritičnim odnosom do uporabe sintetičnih lakov in lepil se odlikuje prispevek R. Hosemanna, ki izhaja s stališča, da moramo najprimernejše in najstabilnejše sredstvo iskati med tistimi, ki so sorodna stabilnim naravnim snovem in se zato zavzema za uporabo polietilenskih in izobutilenskih smol. Tu gre za plastične mase, ki so jih doslej prav malo uporabljali v konservaciji — razen polietilenskih folij —, pač zavoljo tega, ker jih je možno uporabljati le pri povišani temperaturi. Avtor nakazuje možnosti izdelave primernejšega sredstva na tej podlagi. Posebno poročilo je posvečeno epoksidnim umetnim smolam tipa araldit, ki so si že pred leti utrle pot v restavratorsko prakso. Izjemna lastnost aralditov, da se pri strditvi ne krčijo, in njihova izredna maslena moč jim dajeta v mnogih primerih prednost pred drugimi plastičnimi masami, čeprav so razmeroma dragi. Avtor demonstrira uporabo različnih vrst aralditov za impregnacijo, lepljenje lesa in stekla in kot pomagalo v razstavni tehniki.

O prednosti plastičnih mas pred klejnimi in drugimi naravnimi lepili v vlažnem okolju piše R. Wihr ob primeru konservacije in snemanja stenskih slikarij v Trieru. Za sprednjo utrditev fresk je uporabljena polivinil-acetatna (PVA) raztopina, za omet hrbtne strani že snete freske pa vodna disperzija iste smole, s primernim polnilom. Metoda v osnovi vsekakor ni nova, saj jo za te namene uporabljajo tudi pri nas, vendar je v opisu podana vrsta domiselnih podrobnosti, ki bodo zanimale tudi našega restavratorja zaradi sorodnosti klimatskih razmer. Ne bi pa bilo odveč, če bi avtor obenem opozoril na škodljivi vpliv mikroorganizmov, ki jim je podvržena tudi polivinil-acetatna smola, če tako utrjeni objekt še nadalje pustimo v vlažni atmosferi brez posebnih varnostnih ukrepov. Isti avtor govori v drugem sestavku o svojih izkušnjah s PVA disperzijo pri izdelavi odlihtov velikih kamnitih plastik in arhitekturnih detajlov. Kamnito površino najprej po znanem načinu premaže z lateksom (gumijevim mlekom), to plast pa utrdi s stekleno tkanino in PVA disperzijo. Tako odliti negativ je mnogo lažji in je hitreje izdelan kakor mavčni. Z odlivanjem velikih kamnitih objektov se bavi tudi B. Urbon, ki pa namesto PVA uporablja za utrditev gumijastega negativa perforirano leseno ploščo s pokončno vsajenimi premičnimi paličicami, prilagojenimi reliefu kamna. Oba postopka sta lahko izvedljiva in brez dvoma tudi ekonomsko upravičena, kadar je potreben daljši transport negativov velikih dimenzij.

V daljšem referatu razpravlja A. Katz o vzrokih poškodb in razpadanja kamnitih predmetov, v prvi vrsti takih, ki so prepojeni s higroskopskimi solmi. Ker nekateri predmeti brez škode ne prenesejo dolgotrajnega namakanja, avtor priporoča

predhodno utrditev (ne samo površine, temveč tudi notranjosti) s kalcijevim silikofluoridom in izpiranje s pomočjo vakuumske črpalke. Proces in rezultati utrjevanja so podani žal pomanjkljivo in ne dovolj prepričljivo, sama izpiralna metoda pa utegne pri manjših plastikah izredno koristiti.

S področja tehnike čiščenja arheološkega in drugega muzejskega gradiva je pomemben prispevek švicarskega konservatorja W. Kramerja o ultrazvočnem čiščenju. Generator ultrazvočnega valovanja, primerno modificiran za različne muzejske namene, se v zadnjih letih vse bolj uveljavlja pri raznovrstnih konservatorskih operacijah. Nekatere vrste čiščenja se tako pospešijo za deset- ali večkrat. Uporaba te tehnike pa mora seveda biti združena s temeljitim poznavanjem reakcij, ki jih ultrazvok sproži in pospešuje na površini predmeta.

S konservacijo tekstila se bavi več avtorjev, od katerih dva tolmačita osnovne pojme teorije čiščenja in pranja (F. Derz) ter kemičnih in fizikalnih lastnosti tekstilnih vlaken (J. E. Leene, Delft). F. Derz v močno poenostavljeni obliki podaja teorijo delovanja čistilnih sredstev, vendar v referatu pogrešamo večji poudarek na specifični problematiki muzejskih tkanin. Nasprotno pa prispevek J. E. Leene predstavlja rezultat znanstvenih raziskav poškodb celuloznih vlaken, neposredno usmerjenih k potrebam konservatorja. Avtorica pojasnjuje vzroke poškodb na starem tekstilu in možnost, kako jih ugotavljati z umetno depolimerizacijo celuloznega tkiva, ter s tem v zvezi dokazuje škodljivost različnih faktorjev, ki vplivajo na tekstil pri deponiranju in razstavljanju.

Referati s splošno restavratorsko tematiko (zavarovanje ob nesrečah pri delu, varnostni predpisi itd.) se v glavnem omenjujejo na tovrstno zakonodajo v Nemčiji. Bolj utegne zanimati članek holandskega konservatorja J. Lodewijksa o položaju restavratorja v muzeju. Ugotavlja, da v mnogih evropskih deželah, razen morda v Angliji in Italiji, restavrator z nižjo in srednjo strokovno izobrazbo (pri nas po zastarelem avstroogrnskem vzoru še vedno imenovan preparator) ni deležen takega družbenega priznanja, kot ga glede na svojo funkcijo zasluži. Zaradi nesorazmerno nizkih dohodkov restavratorji odhajajo iz muzejev, novega priliva v to stroko pa skoraj ni. V svojih predlogih za izboljšanje tega položaja se avtor med drugim zavzema za temeljitejšo strokovno izobrazbo restavratorjev, posebno na področju kemije in fizike ter znanja jezikov. Razen tega bi, po njegovem mnenju, bilo treba k restavratorskem delu v muzejih pritegniti naravoslovca ali tehnologa, ki bo skupaj s kustosom in restavratorjem skrbel za pravilno zaščito predmetov.

Predvsem arheologom je namenjeno poročilo D. Wölperta o fotogrametričnem snemanju grobov in skeletov, kjer stereo kamera nadomešča dolgotrajno risarsko delo na terenu in tako omogoča hitrejšo izkopavanje. Tak posnetek lahko z veliko natančnostjo zrišemo, s pomočjo posebne aparature, kadarkoli kasneje. Možna je tudi precizna povečava detajlov. Z vsemi pripravami traja fotografiranje enega groba približno dve uri. V konservaciji uporabljajo fotogrametrično dokumentacijo že dalj časa (monumentalna plastika, arhitektura), prav gotovo pa bo tudi v arheologiji, predvsem pri zaščitnem izkopavanju, ta tehnika našla svoje mesto.

Nada Sedlar

Neumann Gerhard, *Gesten und Gebärden in der griechischen Kunst*. Berlin. W. de Gruyter. 1965. 8°. 225 strani s 77 slikami.

Knjiga podaja razširjeno piščevo doktorsko disertacijo, ki jo je v zimskem semestru 1959—1960 sprejela filozofska kafulteta univerze v Tübingenu (prim. str. 225).

Takoj naj ugotovimo, da sta avtor in založba storila vse, da je knjiga objavljena v elegantni in prikupni obliki. Snov je pregledno razdeljena. V uvodu (str. 1—5) se bralec seznanja z najvažnejšimi obravnavanimi pojmi in z nalogo, ki si jo je pisatelj postavil. Sledi razpravljanje o gestah (7—93), nato o držah (Gebärde) (95—152). Nato pisec podaja svoje zaključke o obravnavanju zares bogatega gradiva. Saj našteva njegov »muzejski seznam« (215—219) 86 zbirke, pretežno muzejskih poleg nekaj zasebnih, s skupno 379 upodobitvami, ki jih pisec obravnava v svoji knjigi. O njegovi temeljitosti priča tudi 578 opomb (na str. 167—208). S pregledom slik (221—224) in s kratko sklepno besedo (225) konča pisec svojo knjigo.